

برنامه‌ی درسی و تربیت معنوی

دکتر احمد رضا اوجی نژاد

دکتر محمد حسین یار محمدیان

دکتر عباس قلناش

دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت

۱۳۹۴

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد مرودشت

سرشناسه	: اوجی نژاد، احمد رضا، ۱۳۵۵ -
عنوان و پدیدآور	: برنامه‌ی درسی و تربیت معنوی / احمد رضا اوجی نژاد، محمد حسین یارمحمدیان، عباس قلتاش.
مشخصات نشر	: مرودشت: دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری	: ۱۷۰ ص. جدول، نمودار.
شابک	: 978-964-10-3594-7: ۸۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست‌نویسی: فیا	
یادداشت	: کتابنامه.
موضوع	: زندگی معنوی - مطالعات تطبیقی.
موضوع	: بیئت اخلاقی - مطالعات تطبیقی.
موضوع	: برنامه‌ریزی درسی.
موضوع	: آموزش و پرورش.
شناسه افزوده	: یارمحمدیان، محمد حسین، ۱۳۴۳ -
شناسه افزوده	: قلتاش، عباس، ۱۳۲۷ -
شناسه افزوده	: دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت.
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۴ ب ۴ ۸ الف / ۱۴۷۱ J
رده بندی دیویی	: ۲۰۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۹۱۵۳۷۰

برنامه‌ی درسی و تربیت معنوی

احمد رضا اوجی نژاد، محمد حسین یارمحمدیان، عباس قلتاش

چاپ اول / ۱۳۹۴ / ۲۰۰۰ جلد / چاپ: صبح امروز

شابک: ۷-۳۵۹۴-۱۰-۹۶۴-۹۷۸ / قیمت: ۸۰۰۰ تومان

آماده‌سازی برای چاپ: آوند اندیشه (۰۹۱۷۷۰۰۲۰۷۴)

حق چاپ برای دانشگاه آزاد اسلامی

واحد مرودشت محفوظ است.

پیشگفتار

هرچند نارسایی تلاش‌های مربوط به تدوین رویکردها و روش‌های معنوی و ارزشی، خود ناشی از کاستی‌های نظام آموزشی در برخی کشورهای جهان است که جهت‌گیری خاص اخلاقی، دینی و اجتماعی دارند و تربیت معنوی (اخلاقی و دینی) را تنها به صورت یک برنامه مجزا مورد توجه قرار می‌دهند، اما این نارسایی بیش‌تر معلول ابهام و تردیدی است که بسیاری از مربیان و صاحب‌نظران تربیتی، اصل تربیت معنوی دارند. این مسأله‌ای است که دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت باید در جهت سنخ‌گویی به آن همت گمارند.

برای رسیدن به این هدف، باید با تنش‌های اصلی رویارو شویم و بر آنان فائق آییم، تنش میان جوامع جهانی و محلی، تنش‌های همگانی و فرعی، تنش میان سنت و تجدد، تنش میان ملاحظات درازمدت و کوتاه‌مدت، تنش میان توسعه فواید دانش و ظرفیت تطابق بشر با آن و در نهایت، عامل همیشگی دیگر، تنش میان معنویات و مادیات است. در این جا وظیفه متعالی سیستم آموزش و برنامه‌ریزان درسی و اهمیت و جایگاه آن در پرورش معنویت انسان‌ها مشهود و مشخص می‌گردد. و این گفته اغراق نیست که برای انسان‌ها به اجرای این وظیفه بستگی دارد. وظیفه اصلی آموزش و پرورش، توان بخشیدن به فرد فرد انسان‌ها در جهت توسعه و تکامل معنویت و نیز شناخت استعدادها و توانمندی‌های خلاق خویش است و این هدف بر سایر اهداف آن، ارجحیت دارد، حصول این هدف هرچند دشوار و طولانی است، اما در جهت جست‌وجوی جهان عادلانه‌تر و بهتر برای زیستن، ضروری محسوب می‌شود. این کتاب در سه بخش تنظیم شده است در بخش اول به بررسی

مفاهیم پرداخته‌ایم تا مفاهیم مختلف مورد بحث از جمله مفهوم تربیت، معنویت، تربیت معنوی و... مشخص گردند، در بخش دوم رویکردهای تربیت معنوی را با توجه به مبانی فلسفی، روان‌شناختی بررسی خواهیم کرد و در بخش سوم به بررسی تطبیقی رویکردهای تربیت معنوی در کشورهای منتخب (ترکیه، ژاپن، استرالیا) می‌پردازیم.

احمد رضا اوجی نژاد

فهرست مطالب

۱۳	مقدمه
۱۵	۱ / مفهوم‌شناسی
۱۵	درآمد
۱۵	هدف کلی
۱۵	مفهوم تربیت
۱۸	مفهوم برنامه درسی
۲۰	مفهوم معنویت
۲۵	ابعاد معنویت
۳۰	تربیت معنوی
۳۷	نیازهای معنوی در اسلام
۴۱	ابعاد تربیت معنوی
۴۱	تربیت دینی
۴۸	رابطه دین و معنویت
۵۰	الگوهای برنامه درسی تربیت دینی
۵۱	برنامه درسی تلفیقی تربیت دینی
۵۲	تربیت اخلاقی
۵۴	معنا و مفهوم تربیت اخلاقی
۶۱	تربیت اجتماعی
۶۵	برنامه درسی معنوی
۷۰	مبنای هستی‌شناختی برنامه درسی معنوی
۷۲	منابع

۷۹	۲ / رویکردهای تربیت معنوی
۷۹	درآمد
۸۰	هدف کلی
۸۰	رویکرد فراگیر در تربیت معنوی
۸۲	رویکرد محدود در تربیت معنوی
۸۴	رویکرد مبتنی بر عادت‌آموزی در تربیت معنوی
۸۵	رفتارگرایی
۸۸	مبنای فلسفی رویکرد مبتنی بر عادت‌آموزی
۸۹	روش‌های تربیت معنوی در رویکرد مبتنی بر عادت‌آموزی
۹۲	رویکرد تربیت معنوی مبتنی بر عقلانیت
۹۴	ویژگی‌های رویکرد مبتنی بر تربیت معنوی
۹۵	مبنای روان‌شناختی رویکرد مبتنی بر عقلانیت
۱۰۲	رویکرد مبتنی بر شهود در تربیت معنوی
۱۰۵	مبنای روان‌شناختی رویکرد شهودی در تربیت معنوی
۱۱۰	معنویت در دیدگاه مازلو
۱۱۵	مبنای فلسفی رویکرد مبتنی بر شهود در تربیت معنوی
۱۲۳	هدف تربیت
۱۲۳	روش‌های تدریس
۱۲۳	برنامه درسی
۱۲۵	برنامه‌های انسان‌گرایانه
۱۲۷	منابع

۱۳۱	۳ / مطالعه تطبیقی رویکردهای تربیت معنوی
۱۳۱	درآمد
۱۳۲	هدف کلی
۱۳۲	استرالیا
۱۳۳	اهداف آموزش و پرورش استرالیا
۱۳۵	ویژگی‌های برنامه درسی در استرالیا
۱۳۶	آموزش ابتدایی

۱۳۸	تربیت معنوی در استرالیا
۱۴۰	رویکرد ارگانیک در تربیت معنوی و دینی
۱۴۲	اهداف تربیت معنوی در دوره ابتدایی
۱۴۳	روش تدریس
۱۴۴	تعلیم و تربیت در ترکیه
۱۴۴	قوانین آموزشی ترکیه
۱۴۷	اصول و اهداف آموزشی
۱۴۸	آموزش ابتدایی در ترکیه
۱۴۹	تربیت معنوی ترکیه
۱۵۵	ابعاد شش‌گانه تربیت معنوی در ترکیه
۱۵۶	تعلیم و تربیت در ژاپن
۱۵۶	ساختار آموزش و پرورش ژاپن
۱۵۷	اهداف آموزش و پرورش ملی در ژاپن
۱۵۹	ویژگی‌های برنامه درسی در ژاپن
۱۶۳	تربیت معنوی در ژاپن
۱۶۸	منابع

مسلمان یکی از مهم‌ترین ارکان پیشرفت هر جامعه، آموزش و پرورش آن جامعه است، تجربه نشان داده که - کونگ وضعیت آموزش و پرورش در کشورهای مختلف، در مسیر رشد یا انحطاط هر کشور در طول حیات تاریخی آن، تاثیرگذار است. جامعه پیشرفته، قطعاً از سیستم آموزشی مدرن و مترقی برخوردار است و این سیستم مترقی، مسلماً در ابعاد مختلف سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و خصوصاً معنوی تاثیرگذار است. تربیت معنوی بی‌تردید یکی از اساسی‌ترین ابعاد تربیت آدمی است همچنان که امام راحل فرموده‌اند: معنویت، نیاز و ضرورت اساسی جامعه و حیات بشری است. با آن که برخی از آثار مربوط به این زمینه کم‌وبیش قوت‌هایی دارند و راه‌های را هموار کرده‌اند اما به نظر می‌رسد تا کنون تربیت معنوی آن چنان که شایسته است، به عنایت واقع نگردیده است. در این راستا، مطالعه‌ی تجارب علمی و عملی کشورهای که در این زمینه، اقدامات مثبت و موقعیت مناسبی داشته‌اند، مفید و مؤثر است. البته استفاده از تجارب مفید دیگران به شرطی مثمر ثمر خواهد بود که اندیشه‌ها و آرمان‌های ملی فراموش نشود، در سال‌های اخیر ما شاهد گرایش فزاینده در عوالم معنوی (پرورش معنویت در ابعاد مختلف) هستیم. برخی استدلال می‌نمایند ما در آستانه یک رنسانس معنوی^۱ هستیم و بیش از هر زمان دیگر نیازمند تربیت معنوی دانش‌آموزان و توجه به رشد و توسعه معنوی آنان می‌باشیم (میلر به نقل از قورچیان، ۱۳۸۰) به عبارتی پس از فروکش کردن طغیان مادی‌گرایی که تمام مظاهر معنوی انسان‌ها را در معرض خطر قرار داد در حال حاضر زمزمه بازگشت به "معنویت" به عرصه‌های زندگی

^۱ Spiritual Renaissance

اجتماعی و فرهنگی غرب آغاز شده است. معنویت به همان سرعتی که در طول چند قرن اخیر از اذهان روشنفکران و اندیشمندان غربی رخت بر بسته بود به همان سرعت نیز در حال بازگشت است. ضرورت گرایش به معنویت به عنوان گرایشی حیاتی در عرصه‌های فرهنگی، اجتماعی و تربیتی بیش از عرصه‌های دیگر به چشم می‌خورد. به عبارتی پیوند دادن نیاز معنوی آموزشی و پرورشی با سایر تحولاتی که در این سیاره رخ می‌دهد اهمیت به سزایی دارد (رایت، ۲۰۰۰) بر همین اساس برنامه درسی معنوی مقوله‌ای است که در دهه‌های اخیر مورد توجه بسیاری از مجامع علمی و پژوهشی در جهان قرار گرفته است. مجامعی همچون انجمن مطالعات برنامه درسی کانادا^۱، انجمن آمریکایی مشاوران مسیحی^۲، بخش آموزش و پرورش و مطالعات برنامه درسی استرالیا^۳ و می‌رود که به یکی از پربارترین عرصه‌های پژوهشی در نهادهای تعلیم و تربیت تبدیل گردد چرا که دستیابی به اهداف و آرمان‌های تربیت معنوی از جمله دغدغه‌های اصلی هر نظام آموزشی است (رایت، ۲۰۰۰). برنامه درسی معنوی^۴ را می‌توان این گونه تعریف کرد: محتوای رسمی و غیررسمی، شیوه‌های تدریس و فرصت‌های یادگیری که از طریق آن فراگیران امکان می‌یابند به کمک سازمان‌های آموزشی و اقدامات تربیتی، به شناخت و پرورش روح و روان پنهان وجود خویش و جهان هستی (که ماهیت و هویتی مجرد و فرامادی دارد و پایه و اساس رفتارهای انسانی را تشکیل می‌دهد) بپردازند و بر مبانی آن، قابلیت‌ها و استعدادی متعالی خود را به شکل هدفمند به فعلیت رسانند. به عبارت دیگر برنامه درسی معنوی عبارت است، از سوق دادن یادگیرنده به سوی ارزش‌های متعالی انسانی در پرتو فطرت. (ملکی، ۱۳۸۳) با برنامه درسی معنوی را خلق شرایطی دانست که در آن دانش‌آموزان ضمن آگاهی نسبت به خود و دنیای پیرامون خود آنچنان با یکدیگر مرتبط می‌شوند که گویی همه عضوی از یک دنیا پنهان‌رند، تنها در این صورت است که می‌توانیم تغییر ایجاد کنیم (رونالدوی ترجمه قادری، ۱۳۸۰).

^۱ Curriculum Studies Association of Canada

^۲ American Association of Christian Counselors

^۳ Department of Education and the Australian Curriculum studies

^۴ Spiritual Curriculum